

Osmanly türkmen döwletiniň dörejegini ýetmiş ýyl öňünden aýdan alym

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Osmanly türkmen döwletiniň dörejegini ýetmiş ýyl öňünden aýdan alym OSMANLY TÜRKMEN DÖWLETINIŇ DÖREJEGINI ÝETMIŞ ÝYL ÖŇÜNDEŇ AÝDAN ALYM

Ibn Araby hezretleriniň ady bilen köpiňiz «Direliş. Ärtogrul» teleserialynyň üsti bilen tanyş bolmaly. Onuň obrazyny Golliwudyň türkiýeli ussat aktýory Osman Soýkut janlandyrýar. Beýik pir Osmanly türkmen döwletiniň dörejekdigini ýetmiş ýyl öňünden habar beripdir. Bu habar gulakdan gulaga degip gelen rowaýat däl. Ibn Arabynyň “*Eş-Şejeratün-Numaniýýe fid-Dewletil-Osmaniýýe*” (“*Osmanly döwletiniň nesil daragty*») atly kitabynda gelejekde jahana ýaň saljak bu şanly imperiýanyň dörejekdigi habar berilýär.

Şu ýerde Muhiddin ibn Araby muny nädip öňünden habar berip bildikä diýen sorag döreýär. Beýik alym muny ylmy-jifire (ebjet hasabyna) we Gurhandaky käbir aýatlara salgylanyp aýdypdyr. Ol şol bir wagtyň özünde Ýowuz Soltan Selim barada we soltanyň öz mazaryny tapjakdygy, şeýle-de gelejekdäki käbir patyşalaryň häsiýetli aýratynlyklary, Osmanly patyşasy Myrat IV-niň Bagdady eýelejekdigi we iň soňky patyşanyň Soltan Wahdetdin boljakdygy barada geň-taňsy maglumatlary habar beripdir.

■ Osmanly döwletiniň guruljagyny ýetmiş ýyl öňünden aýdan pir

Türkiýäniň häzirki Edirne kitaphanasynda saklanýan we Efrany tarapyndan terjime edilen bu kitapda täsin we ähmiýetli iki aýratynlyk göze ilýär: ol hem eseriň Osmanly döwleti döremezinden ýetmiş ýyl öň ýazylandygy we döreýşinden tä

ýykylýança osmanly taryhyndaky möhüm wakalara yşarat edýändigidir.

Heniz Osman Gazy dünýä inmäkä we Osmanly döwletiniň ady-eseri ýokka Ibn Araby onuň tiz wagtdan dörejekdiginiň buşlugyny beripdir hem-de özüniň Osmanly döwletini goldaýandygyny aýyk beýan edipdir.

Ibn Araby kitabynda diňe Osmanly döwletiniň guruljakdygyny aýdyp çäklenmeýär, ol Osmanly döwletiniň höküm süren döwründe ýüze çykjak birgiden wakalary birnäçe asyr öňünden habar beripdir.

Ibn Araby Siriýanyň we Müsüriň Osmanly döwletine birikdirilmegi, Ýowuz Selimiň Siriýa gelmegi netijesinde öz gabyrynyň tapyljakdygy, Hafyz paşanyň Bagdady dokuz aýlaw gabawda saklasa-da, şäheri alyp bilmejekdigi, ýeňişniň baryýogy kyrk günüň içinde Soltan Myrat IV-e nesip etjekdigi, Soltan Abdyleziziň janyna kast ediljekdigi ýaly birnäçe wakany rumuz (manysy gizlin yşaratlar) arkaly beýan edipdir. Ol türkmenler hakynda: «Türklere muzaffaryýet (ýeňiş) we sagadat garaşýar» diýip ýazypdyr.

■ **Ibn Arabynyň öňden görüjiligi**

Ibn Araby kitabynda ilki bilen «tilsim eýesi ilkinji Sindin», ýagny «Birinji Selim» diýip tanalan Ýowuz Selimden söz açyp, onuň tagta çykyşynyn Fatih Soltan Mämmetden soň boljakdygyna yşarat edipdir. Onuň gazanjak iň uly tilsiminiň halyflykdygyny aýdypdyr we halyflygyň osmanlylara «Siniň» – Selimiň eli bilen geçjekdigini ýazypdyr.

«Şejere eýeleri döwründäki gapma-garşylykly we çetin Ri» jümlesi bilen Ýowuz Selimiň Ridaniýe ýörişine yşarat edýär. Şeýle-de **«bir nutuk bilen baglanyşykly özüne yşarat edilip»** jümlesi Çaldyran söweşinde ýörişiň uzaga çekmesinden nägile bolan esgerlere ýüzlenip eden taryhy çykyşyna yşarat edýär. Jümläniň dowamyndaky **«çatyk gaşlylyk menzillerinden Ýa menzilinde tapyldy»** sözleri bilen Ýowuzyň çatyk (arasy bitişen) gaşlydygyna we Ýowuz (Ýawuz) lakamlydygyna ünsi çekýär.

Mundan soň Ibn Araby habaryny beren «Sininiň» **«ýeňişden ruhlanyp Şine baran wagtynda»** özüniň weýran bolan guburyny tapjakdygyny ýazypdyr. Bu waka onuň edil öz ýazyşy ýaly ýagdaýda bolup geçipdir. Soltan Selim Muhiddin Arabynyň ýitip-ýok bolup giden mazaryny tapdyryp, üstüne kümmet, gapdalyna-da bir metjit saldyrýar.

Ibn Araby hezretleri “*Eş-Şejeratün-Numaniýýe fid-Dewletil-Osmaniýýe*” atly eseriniň soňky bölümünde **«Soňky Mim»** rumuzy bilen yşarat eden **«Iň soňky Mämmediň»**, ýagny, Soltan Mämmet Wahdetdiniň Osmanly döwletiniň patyşasy boljakdygyny, osmanly soltanlygynyň we dinastiýasynyň şondan tamamlanjakdygyny habar beripdir: **«Bu zatlar soňky Mimiň julusyna** (ýagny, ýüze çykyşyna) **çenli dowam eder. Onuň julusy «gabahatlyklarymyz sebäpli bela-beterlere duçar bolduk!» diýilýänçä dowam eder»**. Şeýle-de beýik pir Osmanly döwletiniň ýykylmasyndan soňky döwürde ahyrzaman pitneleriniň ýüze çykjagyny we adamzadyň gapma-garşylykly günleri başdan geçirjegini habar beripdir.

@ Kitapçylar. Geň-taňsy wakalar